

KOVA SU SKURDU, SOCIALINE ATSKIRTIMI IR DISKRIMINACIJA

Europos Sąjunga, remdama valstybių narių kovą su skurdu, socialine atskirtimi ir diskriminacija, siekia stiprinti Europos visuomenės įtrauktį ir sanglaudą, kad visi piliečiai galėtų vienodai naudotis esamomis galimybėmis ir ištekliais.

TEISINIS PAGRINDAS

Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (SESV) 19, 145–150 ir 151–161 straipsniai.

TIKSLAI

Kova su skurdu ir socialine atskirtimi yra vienas iš konkrečių ES ir jos valstybių narių socialinės politikos tikslų. Pagal SESV 153 straipsnį socialinės įtraukties tikslu turi būti siekiama tik vykdant neteisinio pobūdžio bendradarbiavimą, t. y. naudojantis atviruoju koordinavimo metodu (AKM), o pagal SESV 19 straipsnį ES gali imtis kovos su diskriminacija veiksmų, tiek užtikrindama teisinę apsaugą potencialioms aukoms, tiek patvirtindama skatinamąsias priemones.

LAIMĖJIMAI

A. Kova su skurdu ir socialine atskirtimi

Europos ekonominė bendrija 1975–1994 m. įgyvendino nemažai bandomųjų projektų ir programų, skirtų kovoti su skurdu ir atskirtimi. Tačiau nesant teisinio pagrindo, Bendrijos veiksmai šioje srityje buvo nuolat ginčijami.

Padėtis pasikeitė 1999 m. įsigaliojus Amsterdamo sutarčiai, į kurią, kaip vienas iš Bendrijos socialinės politikos tikslų, buvo įtrauktas socialinės atskirties panaikinimas. Kaip nustatyta SESV 160 straipsnyje, 2000 m. įsteigtas Socialinės apsaugos komitetas valstybių narių savitarpio bendradarbiavimui ir jų bendradarbiavimui su Komisija skatinti.

Pagal 2000 m. pradėtą įgyvendinti Lisabonos strategiją buvo sukurtas stebėjimo ir koordinavimo mechanizmas, apimantis tikslų nustatymą, skurdo vertinimą remiantis rodiklių ir kriterijų rinkiniu, valstybėms narėms skirtas gaires ir nacionalinius kovos su skurdu planus. Taip pat buvo taikomas atvirasis koordinavimo metodas (AKM), laikantis kitų socialinės politikos sričių praktikos.

2006 m. buvo sukurta nauja politikos sistema, atvirasis koordinavimo metodas socialinės apsaugos ir socialinės įtraukties srityje (AKM socialinėje srityje), kuris

apjungė ir integravo tris atskirus AKM socialinės įtraukties, sveikatos ir ilgalaikės priežiūros, taip pat pensijų srityse. Svarbiausi AKM socialinės politikos srityje tikslai apima socialinę sanglaudą, lyčių lygybę ir vienodas galimybes visiems taikant veiksmingas socialinės apsaugos sistemas; veiksmingą ir abipusę Lisabonos strategijos tikslų – ekonomikos augimo, darbo vietų kūrimo ir socialinės sanglaudos – sąveiką; gerą valdymą ir suinteresuotųjų veikėjų dalyvavimą.

Komisija, paskelbusi savo 2008 m. spalio mėn. [rekomendaciją](#) dėl iš darbo rinkos išstumtų asmenų aktyvios įtraukties, papildė [Tarybos rekomendaciją 92/441/EEB](#) ir paskelbė, kad valstybės narės turėtų „sukurti ir įgyvendinti integruotą nuoseklią iš darbo rinkos išstumtų asmenų aktyvios įtraukties strategiją derinant tinkamą pajamų rėmimą, įtraukiasias darbo rinkas ir galimybes naudotis kokybiškais paslaugomis“.

Viena iš svarbiausių naujovių, atsiradusių 2010 m. patvirtinus pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo strategiją „Europa 2020“, buvo naujas bendras kovos su skurdu ir socialine atskirtimi tikslas: siekiama 25 proc. sumažinti europiečių, gyvenančių žemiau nacionalinės skurdo ribos, skaičių ir 20 mln. žmonių padėti įveikti skurdą. Vis dėlto asmenų, kuriems gresia skurdas ir atskirtis, skaičius išliko didelis – jis pirmą kartą reikšmingai sumažėjo tik 2017 m. (5.1 mln. asmenų, palyginti su 2016 m. (Eurostato duomenimis)).

Kad būtų pasiektas šis tikslas, Komisija 2010 m. gruodžio mėn. paskelbė Europos kovos su skurdu ir socialine atskirtimi planą kartu su pagrindinių iniciatyvų (pvz., nacionalinių aktyvios integracijos strategijų ir jos [Baltosios knygos dėl pensijų \(COM\(2010\) 0055\)](#) vertinimo), sąrašu. Nuo 2011 m. rengiamos metinės konferencijos šio plano įgyvendinimui aptarti; į tokias konferencijas susiburia politikos formuotojai, pagrindiniai suinteresuoti veikėjai ir skurdą patyrę asmenys.

Kadangi dėl krizės didėja europiečių, kuriems gresia skurdas, skaičius, Komisija 2013 m. patvirtino dvi tolesnes iniciatyvas.

Savo 2013 m. vasario mėn. komunikate „Socialinės investicijos į augimą ir socialinę sanglaudą“ („Socialinių investicijų dokumentų rinkinys“) Komisija primygtinai ragino valstybes nares pirmenybę teikti socialinėms investicijoms į žmones, visų pirma investicijoms į vaikus, siekiant padėti jiems išsivaduoti iš nepalankios socialinės padėties, perduodamos iš kartos į kartą.

Be to, 2013 m. spalio mėn., Komisija, atsižvelgdama į Europos Vadovų Tarybos raginimus, pateikė [pasiūlymą](#) dėl Ekonominės ir pinigų sąjungos socialinio matmens stiprinimo. Pagrindinis komponentas yra socialinių rodiklių suvestinė, t. y. analitinė priemonė siekiant ES mastu nustatyti pokyčius, kuriuos reikėtų atidžiau stebėti. Ši suvestinė apima penkis pagrindinius rodiklius: nedarbą, jaunimo nedarbą ir nedirbančio, nesimokančio ir mokymuose nedalyvaujančio jaunimo (NEET) procentinę dalį, namų ūkių pajamas, kuriomis disponuojama, skurdo rizikos lygį ir pajamų skirtumus. Nuo 2014 m. Europos semestro įgyvendinimo laikotarpio minėtoji suvestinė buvo įtraukta į bendrą užimtumo ataskaitą, pridėdamą prie metinės augimo apžvalgos, kurioje nustatomi strateginiai politikos prioritetai. Be to, 2015 m. į įspėjimo mechanizmo ataskaitą, kuri pateikiama vykdant makroekonominio disbalanso procedūrą, buvo įtraukti dar trys užimtumo rodikliai (dalyvavimo lygis, ilgalaikio nedarbo lygis ir jaunimo nedarbo lygis). Tačiau remiantis šiais rodikliais nebus vykdomi tolesni veiksmai,

kadangi, Komisijos nuomone, jie savaime nereiškia, jog padidėjo makrofinansinė rizika. Europos Parlamentas keliose rezoliucijose ragino įtraukti papildomus rodiklius, pvz., vaikų skurdo lygį ir benamių skaičių (žr. 2015 m. kovo 11 d. ir 2014 m. lapkričio 25 d. rezoliucijas).

2017 m. balandžio mėn., siekdama remti konvergenciją geresnių gyvenimo ir darbo sąlygų link vis lankstesnėse darbo rinkose, Komisija pradėjo įgyvendinti [Europos socialinių teisių ramstį](#). 2017 m. lapkričio mėn. visos trys pagrindinės ES institucijos išreiškė savo paramą šiam ramsčiui bendrame pareiškime. Šiame ramstyje socialinė apsauga ir įtrauktis laikoma viena iš trijų svarbiausių sričių (žr. faktų suvestinę [2.3.1](#) „Socialinė ir užimtumo politika: bendrieji principai“).

Europos socialinių teisių ramstis buvo naudojamas siekiant vykdyti keletą teisėkūros ir politikos iniciatyvų, pavyzdžiui, pasiūlymą dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl skaidrių ir nuspėjamų darbo sąlygų ir socialinio teisingumo dokumentų rinkinio (Europos darbo institucija, galimybė gauti socialinę apsaugą).

B. Kovos su diskriminacija teisės aktai

1997 m. gali būti vertinami kaip lemiamų pokyčių metai, nes į Europos bendrijos steigimo sutartį buvo įtrauktas naujas straipsnis – 13 straipsnis (dabar SESV 19 straipsnis), kuriuo Tarybai suteikiami įgaliojimai imtis veiksmų siekiant kovoti su diskriminacija dėl viso naujų pagrindų, įskaitant rasinę arba etninę kilmę, religiją ar tikėjimą, amžių, negalią arba seksualinę orientaciją, spektro. 2003 m. šis straipsnis buvo iš dalies pakeistas Nicos sutartimi numatant galimybę patvirtinti skatinamąsias priemones.

Vėliau buvo priimta nemažai direktyvų:

- [Rasinės lygybės direktyva](#) (2000/43/EB),
- [Lygių galimybių užimtumo srityje direktyva](#) (2000/78/EB),
- [Vienodo požiūrio direktyva](#) (2006/54/EB), kurios apjungė keletą ankstesnių direktyvų, reglamentuojančių lyčių lygių galimybių klausimus.

Atliktoje lyginamojoje nediskriminavimo teisės Europoje analizėje (2017) pabrėžiama, kad šios direktyvos labai sustiprino teisinę apsaugą nuo diskriminacijos visoje Europoje, nepaisant nedidelių perkėlimo trūkumų kai kuriose valstybėse narėse.

Taryboje nepavyko pasiekti konsensuso dėl dviejų tolesnių Komisijos pasiūlymų dėl direktyvų, kuriomis siekiama skatinti lygybę. Dar viena 2008 m. direktyva – direktyva dėl motinystės atostogų, kuria iš dalies keičiama 1992 m. Direktyva ir kurią rėmė Parlamentas, buvo atsiimta 2015 m. liepos mėn. po to, kai ją daugelį metų blokavo Taryba. Vietoj atsiimtąs direktyvos 2017 m. balandžio mėn. Komisija pateikė pasiūlymą dėl direktyvos dėl tėvų ir prižiūrinčiųjų asmenų profesinio ir asmeninio gyvenimo pusiausvyros, kaip vieną iš Europos socialinių teisių ramsčio rezultatų ([2.3.1](#) „Socialinė ir užimtumo politika: bendrieji principai“). Tai platesnis požiūris į priežiūros pareigų pasidalijimą tarp moterų ir vyrų.

C. ES finansavimas

2007 m. patvirtinus programą PROGRESS, visos galiojusios Bendrijos finansavimo programos užimtumo ir socialinių reikalų srityje buvo sujungtos į bendrą sistemą.

Siekiant dar labiau racionalizuoti administravimą, dabartinė Užimtumo ir socialinių inovacijų programa (EaSI) 2014–2020 m. laikotarpiu apima programą PROGRESS kaip vieną iš trijų krypčių ([2.3.2](#) „Europos socialinis fondas“).

2014 m. kovo mėn. Parlamentas ir Taryba priėmė Reglamentą (ES) Nr. 223/2014 dėl Europos pagalbos labiausiai skurstantiems asmenims fondo (EPLSAF). Šio fondo lėšomis remiami valstybių narių veiksmai, kuriais siekiama labiausiai skurstantiems asmenims teikti materialinę pagalbą, kartu įgyvendinant socialinės įtraukties priemones. 2014–2020 m. numatytas specialus biudžetas siekia 3,8 mlrd. EUR; jį papildė 15 proc. valstybių narių bendro nacionalinio finansavimo įnašas pagal jų nacionalines programas.

Pagrindinė finansavimo priemonė yra Europos socialinis fondas (ESF), kuris teikia ES finansavimą bendrai finansuojant kovos su diskriminacija veiksmus ir padedant labiausiai socialiai nuskriaustiems asmenims patekti į darbo rinką. 2018 m. gegužės mėn. Komisija pateikė pasiūlymą dėl ESF+ (2021–2027 m.), kuris sujungtų EPLSAF ir kitas programas.

D. Konkrečioms grupėms skirtos ES strategijos

2010 m. lapkričio mėn. Komisija patvirtino [2010–2020 m. Europos strategiją dėl negalios \(COM\(2010\) 0636\)](#), grindžiamą 2004–2010 m. veiksmų planu dėl negalios. Ją įgyvendinant pradėtas įgyvendinti bandomasis projektas „ES neįgaliojo kortelė“ ir kitos teisėkūros priemonės, pavyzdžiui [Saityno prieinamumo aktas](#) (Direktyva (ES) 2016/2102) ir Europos prieinamumo aktas. Kalbant apie lyčių lygybę, nauja programa „[Strateginė veikla siekiant lyčių lygybės 2016–2019 m.](#)“ parengta remiantis Komisijos moterų ir vyrų lygybės strategija 2010–2015 m., kurioje nustatyti pagrindiniai prioritetai. Atsižvelgdama į didelį jaunų bedarbių skaičių, Komisija 2012 m. pasiūlė Jaunimo užimtumo srities dokumentų rinkinį, o 2013 m. patvirtino Jaunimo garantijų iniciatyvą. Papildydama šias iniciatyvas, 2016 m. vasario mėn. Taryba, atsižvelgdama į Komisijos pasiūlymą, patvirtino rekomendaciją dėl ilgalaikių bedarbių integracijos į darbo rinką. Be to, 2016 m. gruodžio mėn. Komisija pradėjo įgyvendinti Europos solidarumo korpusą, siekdama suteikti naujų galimybių jaunimui ([2.3.3](#) Užimtumo politika).

EUROPOS PARLAMENTO VAIDMUO

Lisabonos sutartimi Parlamentui suteiktas įgaliojimas pritarti tvirtinant teisės aktus dėl nediskriminavimo vadovaujantis SESV 19 straipsnio 1 dalies nuostatomis. Parlamentas aktyviai dalyvavo diskusijose, kurių rezultatas – į Sutartį įtrauktas šis straipsnis. Be to, Parlamentas ne kartą ragino Komisiją ir valstybes nares užtikrinti, kad atitinkamos direktyvos būtų įgyvendinamos visapusiškai ir laiku. Parlamentas yra priėmęs nemažai rezoliucijų, kuriose skatino stiprinti ES veiksmus, kad būtų užtikrintos geresnės sąlygos ir galimybės socialiai nuskriaustiems asmenims ir mažinamas skurdas (pvz., 2018 m. kovo 14 d. [rezoliucija](#) dėl užimtumo ir socialinių aspektų metinėje augimo apžvalgoje). Parlamentas pabrėžė būtinybę kovoti su nelygybe, nes tai turėtų svertą poveikį skatinant darbo vietų kūrimą ir ekonomikos augimą, atsižvelgiant į lyčių nelygybę. Parlamentas ragino įtraukti lyčių lygybės aspektą rengiant biudžetus ir formuojant politiką, taip pat ragino atlikti poveikio lytims vertinimus rengiant bet kokią naują politiką. Rezoliucijose taip pat buvo išreikštas susirūpinimas dėl skurdo lyčių

aspekto ir vyrų ir moterų pensijų skirtumų (pvz., [2017 m. birželio 14 d.](#) ir [2017 m. lapkričio 16 d. rezoliucijose](#)). Savo [2018 m. balandžio 17 d.](#) rezoliucijoje Parlamentas daugiausia dėmesio skiria moterų ir mergaičių įgalinimui per skaitmeninį sektorį.

[2017 m. sausio 19 d.](#) priimtoje Parlamento rezoliucijoje dėl Europos socialinių teisių ramsčio buvo pasiūlytos kelios iniciatyvos, kuriomis siekiama stiprinti socialinį aspektą, pvz.,

- pagrindų direktyva dėl deramų darbo sąlygų, taikomų visų formų užimtumui,
- Europos mastu vykdomas koordinavimas ir kokybiška valstybėse narėse teisės aktais nustatytų darbo užmokesčių lyginamoji analizė,
- nacionalinės minimalių pajamų sistemos (taip pat žr. 2010 m. spalio 20 d. rezoliuciją),
- Vaikų garantijų iniciatyva,
- privalomas vidurinio išsilavinimo įgijimas,
- Europos ekonomikos valdymo perbalansavimas nustatant aukštesnius socialinės srities tikslus.

Atsižvelgdama į Parlamento rezoliucijas šia tema, Komisija šiuo metu nagrinėja galimybę imtis veiksmų dėl Vaikų garantijų iniciatyvos.

Aoife Kennedy
05/2019

